

Småföretagen och kollektivavtalen

- det måste bli frivilligt att teckna kollektivavtal

Rapport från Företagarna

mars 2011

företagarna

Innehållsförteckning

Sammanfattning och synpunkter	2
Så gjordes undersökningen.....	3
Sextio procent av företagen har inte kollektivavtal	4
Större småföretag har oftare kollektivavtal/hängavtal	5
Skillnader i anslutningsgrad mellan olika branscher	6
Kollektivavtalet är ett stöd för många företag	7
Problem med kollektivavtalens bristande flexibilitet bland dem som har kollektivavtal/hängavtal	8
Bristande flexibilitet största problemet för dem utan kollektivavtal/hängavtal.....	9
Problemen är olika stora i olika branscher bland dem som har kollektivavtal/hängavtal	10
Skillnader mellan olika delar av landet	11
Bilaga: Statistik per län och för storstäder	12

Företagarna är Sveriges största företagarorganisation. Vår uppgift är att skapa bättre förutsättningar för företagande i Sverige. Vi företräder närmare 70 000 företagare, vilket ger oss en stor möjlighet att påverka och driva opinion för ett bättre företagarklimat. Dessutom erbjuder vi våra medlemmar unika medlemstjänster och förmåner. Företagarna är en medlemsägd, medlemsstyrd och partipolitiskt obunden intresseorganisation. Vi finns över hela landet med 19 regionkontor och 260 lokala nätverk och mötesplatser.

Sammanfattning och synpunkter

I den allmänna debatten råder uppfattningen att i stort sett alla företag har kollektivavtal. Detta är fel. Endast cirka 40 procent av de minsta företagen (1-49 anställda) har kollektivavtal medan närmare 60 procent inte har det. Denna andel har varit relativt konstant under de år som Företagarna har gjort mätningar. I Medlingsinstitutets årsrapport "Avtalsrörelsen och lönebildningen 2010" (s 32) visas att år 2009 var 15 procent av de sysselsatta inom privat sektor inte täckta av kollektivavtal. Denna andel har stigit under den senaste tioårsperioden. Idag arbetar försiktigt räknat cirka en halv miljon personer i företag utan kollektivavtal eller hängavtal.

Att företag väljer att inte ha kollektivavtal beror inte på att man vill ge sämre villkor till sina anställda. Det handlar istället om att kollektivavtalen ofta saknar tillräcklig flexibilitet. Avtalen är framförhandlade med de stora företagens situation som utgångspunkt. Det gör att de många gånger blir alltför otympliga att hantera för de små företagen. Med anledning av detta måste företag som inte har kollektivavtal betraktas som lika seriösa som andra företag. Det är också viktigt för beslutsfattare, debattörer och allmänhet att känna till varför många företag har valt att inte ha kollektivavtal. Värt att notera är också att samtidigt som många företag anser att kollektivavtalen är problematiska, så uppfattar relativt många företagare att kollektivavtalet är ett stöd i verksamheten.

Det framkommer också att det finns ett visst samband mellan hur vanligt det är med kollektivavtal i en region och företagens nöjdhet med avtalen. Till exempel kan man se en tendens att nöjdheten är större i områden där det är vanligt att företagen har kollektivavtal. Vidare framgår att vissa branscher har mer problem än andra med kollektivavtal. Det gäller exempelvis företag i uppdrags- och byggbranschen.

Som en tidigare undersökning från Företagarna har visat finns det inte något starkt stöd för att överge den svenska kollektivavtalsmodellen för ett system som bygger mer på lagstiftning bland företagen (rapporten "Är den svenska modellen älskad av alla?"). Därför är den bästa vägen att göra förändringar inom ramen för nuvarande system. En åtgärd för att få kollektivavtalen mer anpassade till de små företagen vore att göra det helt frivilligt att teckna kollektivavtal. Detta skulle leda till att arbetsmarknadens parter skulle bli mer intresserade av att göra avtalen mer flexibla så att de passar fler företag.

Det måste alltså bli frivilligt att teckna kollektivavtal. Det finns flera vägar för att nå dit.

För det första behövs en regel om proportionalitet för fackliga stridsåtgärder i svensk lag. En sådan regel skulle ge företagare möjlighet att via domstol stoppa blockader om de redan betalar lön och andra ersättningar som är i nivå med

kollektivavtalen. Det finns en sådan regel på EU-nivå, men det behövs en regel som är anpassad till det svenska domstolssystemet.

En annan viktig förändring är att förbjuda sympatiåtgärder. I många länder i Europa är dessa åtgärder olagliga. Genom att förbjuda dem har företagare vars medarbetare inte heller vill ha kollektivavtal betydligt bättre förutsättningar att stå emot de fackliga stridsåtgärderna. Dessutom undviks på detta sätt att företag med gällande kollektivavtal dras in i konflikter som de inte själva kan påverka.

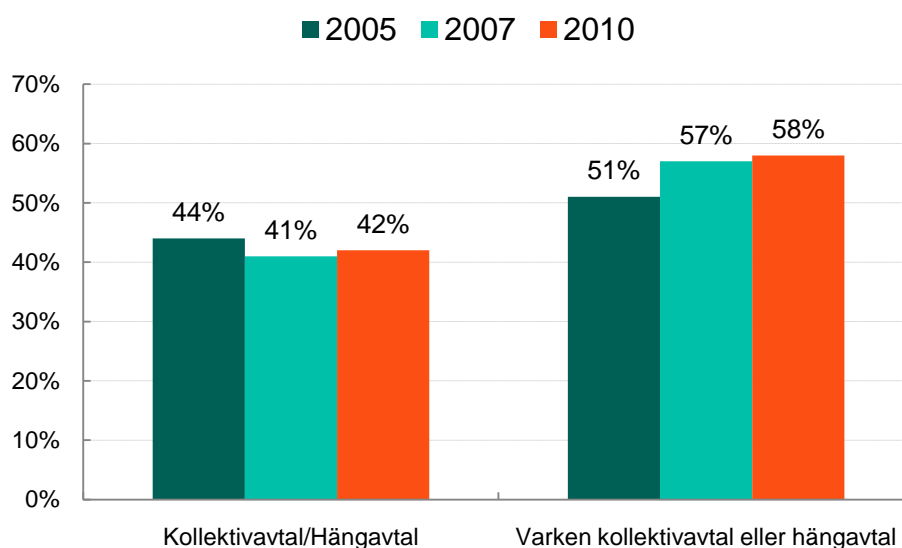
Båda dessa förändringar skulle bidra till att göra kollektivavtalstecknandet mer frivilligt. Det finns ytterligare en förändring som skulle leda till ett mer frivilligt kollektivavtalstecknande. Det handlar då om regeln som innebär att facket har möjlighet att i vissa fall genom veto hindra arbetsgivaren att anlita en entreprenör. Denna vetorätt har främst kommit att användas mot företag som saknar kollektivavtal. Genom att avskaffa den fackliga vetorätten mot underentreprenörer kommer det att skapas en bättre balans på arbetsmarknaden.

Så gjordes undersökningen

Undersökningen har genomförts av Sifo på uppdrag av Företagarna och genomfördes under perioden 20 september till 11 oktober 2010. Underlaget utgörs av intervjuer med 4 150 företagare i alla branscher med 1-49 anställda.

Företagarna har tidigare gjort undersökningar av kollektivavtalen, år 2005 och 2007. En sammanställning av båda dessa år finns i rapporten "Är den svenska modellen älskad av alla?". I denna rapport redovisas de resultaten som jämförelsematerial.

Sextio procent av företagen har inte kollektivavtal

På grund av att några svarat "vet ej" på frågan, blir summan inte 100 procent i vissa fall.
Källa: Sifo 2005, 2007 och 2010

Närmare 60 procent av företagen har inte kollektivavtal på arbetsplatsen medan cirka 40 procent har ett sådant avtal. Andelen företag som inte har kollektivavtal växer. Det är många olika skäl som gör att små företag väljer att inte ha kollektivavtal. Det beror dock inte på att man vill ge sämre villkor till sina anställda. Det handlar istället om att kollektivavtalen ofta saknar tillräcklig flexibilitet. Avtalen är framförhandlade med de stora företagens situation som utgångspunkt. Det gör att de många gånger blir alltför otympliga att hantera för de små företagen och de passar inte för verksamheten.

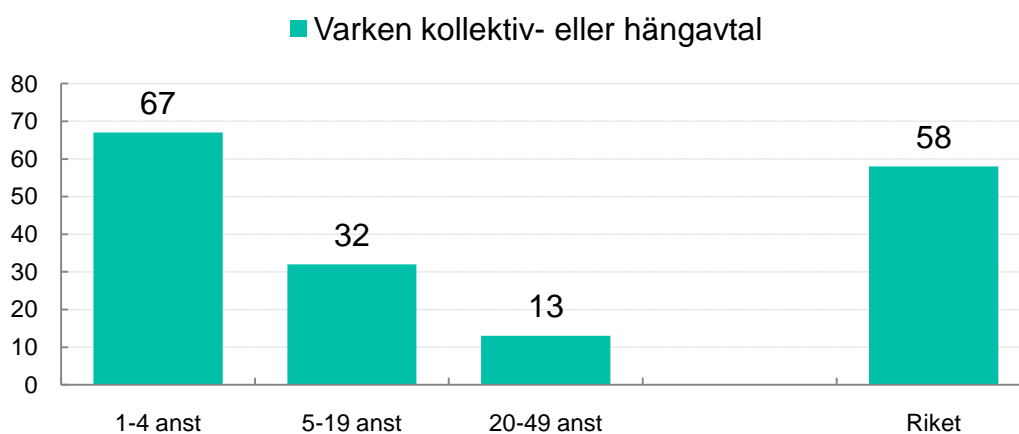
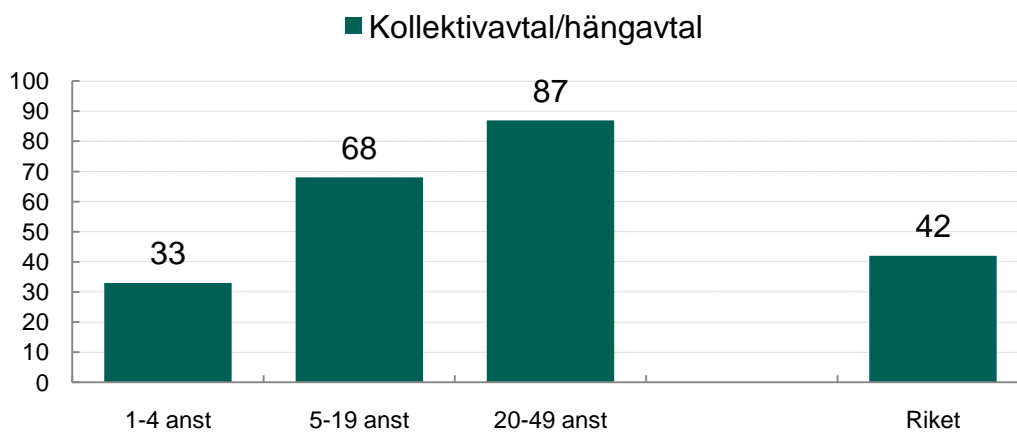
Eftersom det ofta i debatten framställs som om nästan alla företag har kollektivavtal, är det viktigt att det blir klart för beslutsfattare och andra att en övervägande del av företagen inte har kollektivavtal. Det är också viktigt för dem att veta varför en stor andel av företagen har valt att inte ha kollektivavtal.

Eftersom företag med 1-49 anställda utgör 99 procent av det totala antalet företag i landet är relationen cirka 40 procent som har kollektivavtal respektive cirka 60 procent som inte har det giltig även för samtliga Sveriges företag. 58 procent av företagen betyder i siffror att drygt 140 000 av företagen i Sverige har valt att inte ha kollektivavtal. Forsiktigt räknat arbetar cirka en halv miljon personer i företag som inte har kollektivavtal eller hängavtal. De företagen utgör en betydelsefull del av Sveriges ekonomi och framgång och måste respekteras av såväl fack, beslutsfattare och andra.

En åtgärd för att få kollektivavtalen mer anpassade till de små företagen vore att göra det helt frivilligt att teckna kollektivavtal, vilket skulle leda till att

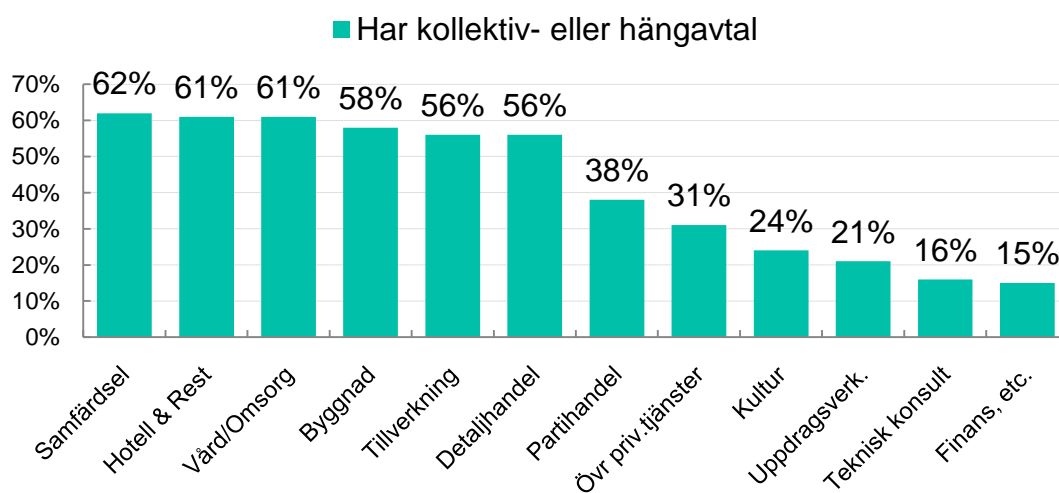
arbetsmarknadens parter skulle bli mer intresserade av att göra avtalen mer flexibla så att de passar fler företag.

Större småföretag har oftare kollektivavtal/hängavtal

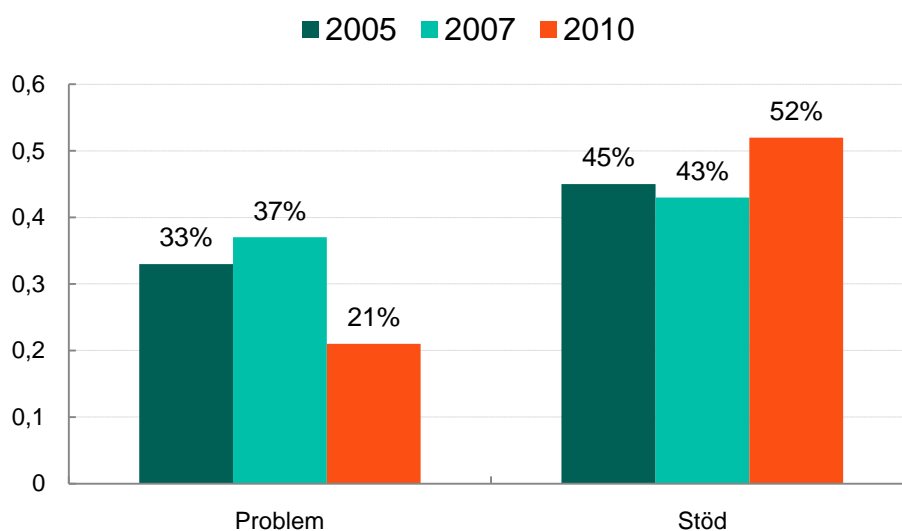
Det är vanligare bland större småföretag än de allra minsta att ha kollektivavtal. Det skiljer mer än 50 procentenheter mellan företag med mellan 1-4 anställda och de företag som har 20-49 anställda. Skälet till det är sannolikt att de minsta företagen har svårare att tillämpa krångliga kollektivavtal.

Skillnader i anslutningsgrad mellan olika branscher

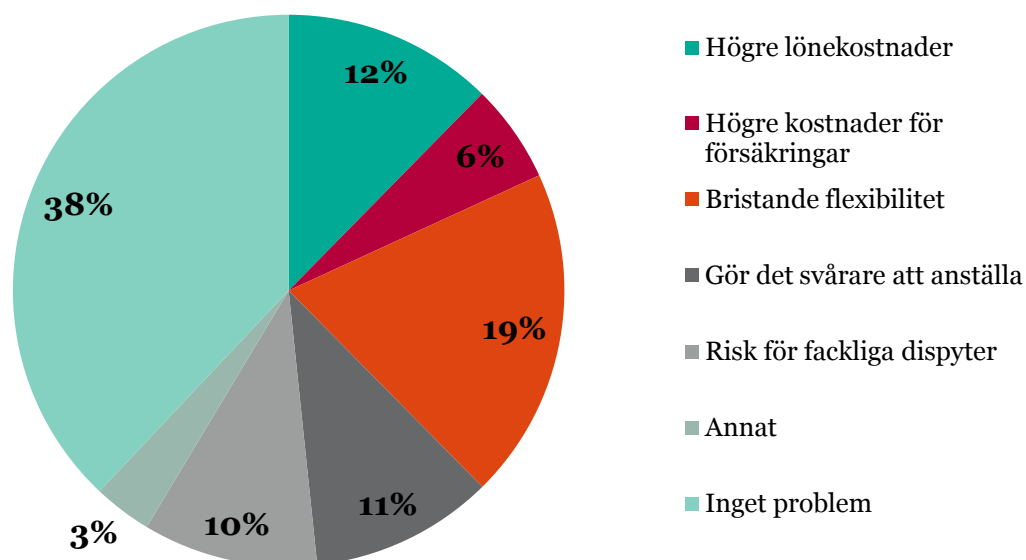
I äldre branscher är det vanligare med kollektivavtal och hängavtal än i yngre och snabbare växande branscher. Även inom vård och omsorg har en stor andel företag med kollektivavtal. Detta kan bero på att det är en stark tradition med kollektivavtal inom denna sektor.

Kollektivavtalet är ett stöd för många företag

Andelen företagare som har kollektivavtal/hängavtal och som ser kollektivavtalet som ett stöd i verksamheten har stigit något sedan de tidigare mätningarna. I konsekvens med det har de som anser att kollektivavtalet är ett problem minskat. Den aktuella statistiken ger dock inte svar på vad detta kan bero på. Man kan spekulera i om det handlar om att det varit lättare för företag med kollektivavtal att hantera finanskrisen vid uppsägningar, till följd av möjligheten till avtalsturlistor för att frångå lagens krav på sist in först ut vid arbetsbrist. Det kan också handla om att få tillstånd till arbetsminskning mot lönereduktion istället för att säga upp, vilket exempelvis skedde på teknikområdet, mellan Teknikarbetsgivarna och IF Metall. Sådant är ju ett stöd för det drabbade företaget.

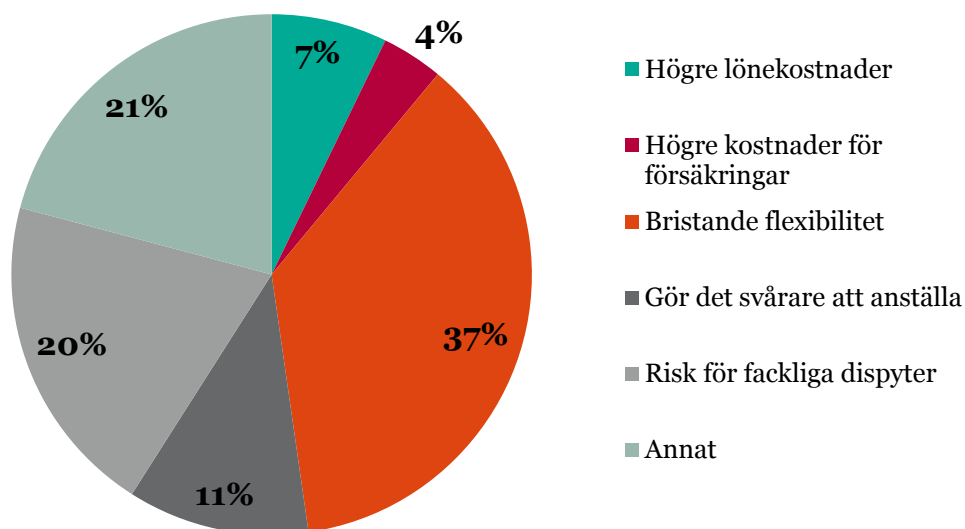
Problem med kollektivavtalens bristande flexibilitet bland dem som har kollektivavtal/hängavtal

Alla företag i undersökningen, som har kollektivavtal har fått frågan om vilket problem som är störst med avtalet. Den största gruppen svarar då att det inte är något problem. Av dem som angivit problem med kollektivavtalet, säger den största gruppen (19 procent) att problemet med avtalet är bristande flexibilitet. Det är en liten andel av företagen som anger högre lönekostnader och försäkringskostnader som problem. Det är sålunda inte därför man väljer att inte ha kollektivavtal.

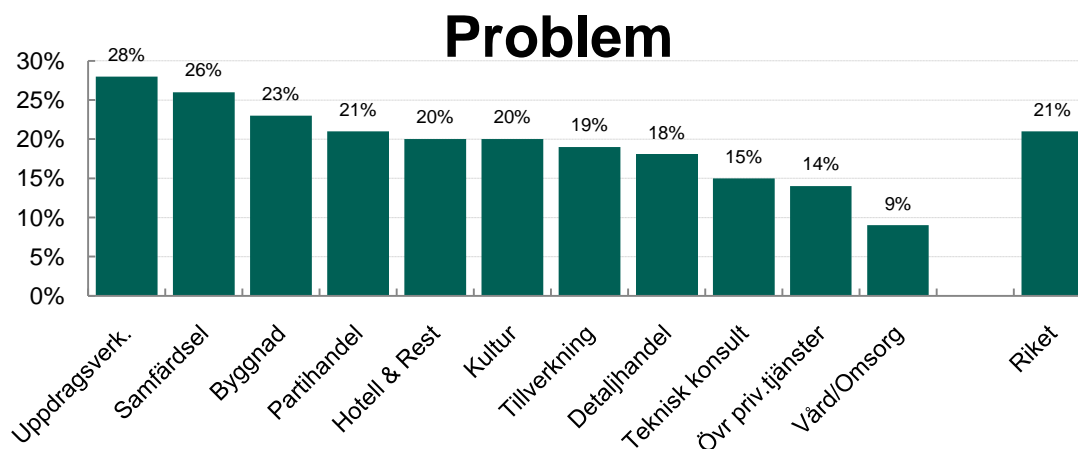
Här finns sålunda en viktig uppgift för arbetsmarknadens parter för att minska andelen som har problem med avtalen genom att göra dem mer flexibla och anpassade till småföretagens villkor.

Bristande flexibilitet största problemet för dem utan kollektivavtal/hängavtal

Bland de företag som inte har kollektivavtal anger den största gruppen (37 procent) bristande flexibilitet som det största problemet. Det är även i denna grupp endast en liten andel av företagen som anger högre lönekostnader och försäkringskostnader som problem.

Problemen är olika stora i olika branscher bland dem som har kollektivavtal/hängavtal

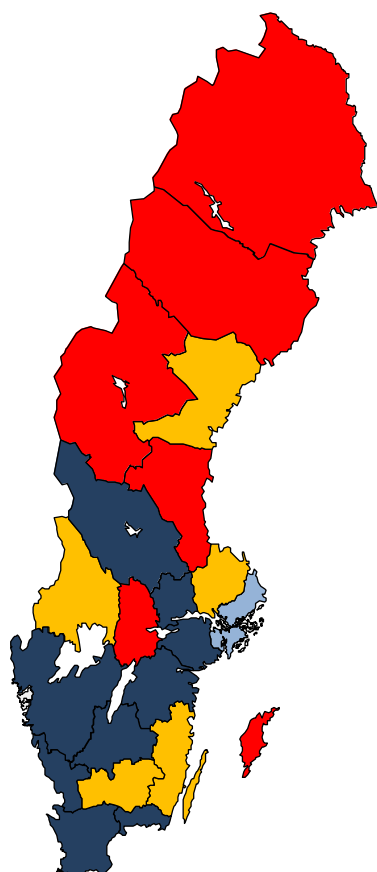

Vid en genomgång av olika branscher framkommer att de branscher som har störst problem är uppdragsverksamhet, samfärdsel och byggbranschen. Byggbranschen har ett omfattande och krånglig kollektivavtal. Vi vet också att i många små byggföretag vill såväl ledning som de anställda ha fast månadslön på företaget och inte ackordslön, som kollektivavtalet kräver. Att problemen är stora inom uppdragsverksamhet beror förmodligen på att denna grupp bland annat omfattar bemanningsföretagen. Bemanningsavtalet är komplicerat uppbyggt, särskilt när det gäller lönerna som baseras på mottagarföretagens lönesättning. Avtalets komplexitet gör det också särskilt svårt för små företag att hantera.

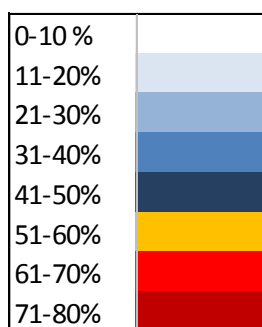
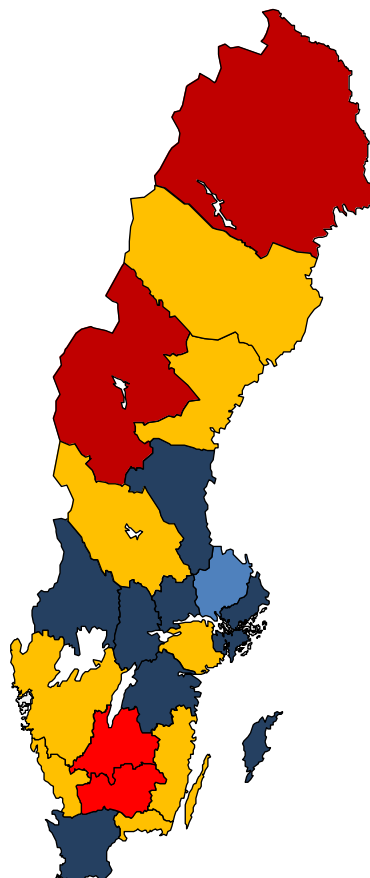
Lägst siffror över problem finns inom vårdsektorn. Detta kan bero på att det är en stark tradition inom denna sektor med kollektivavtal och man är van vid byråkrati.

Skillnader mellan olika delar av landet

Länsvis andel som har
kollektivavtal/hängavtal

Länsvis andel som finner
kollektivavtalet/hängavtalet
som stöd

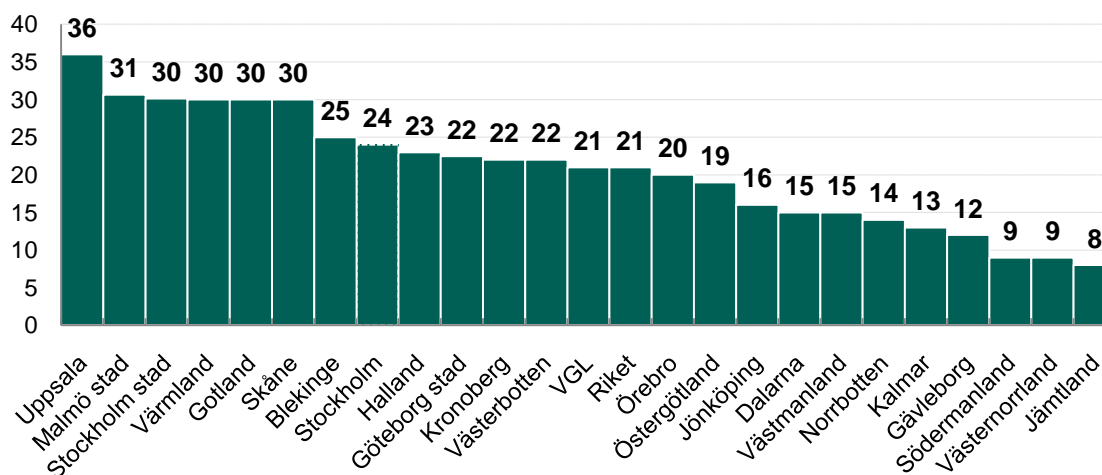

Kartorna visar att andelen företag som har kollektivavtal/hängavtal är störst i de norra delarna av Sverige samt på Gotland. Om man jämför detta med dem som upplever stöd av kollektivavtalet, så sammanfaller det i viss mån. Minst vanligt med kollektivavtal är det i Stockholms län, där det också är lågt stöd för sådana avtal. Största täckningsgraden och sammanfallande uppfattning av kollektivavtalen som stöd finns i Norrbotten och

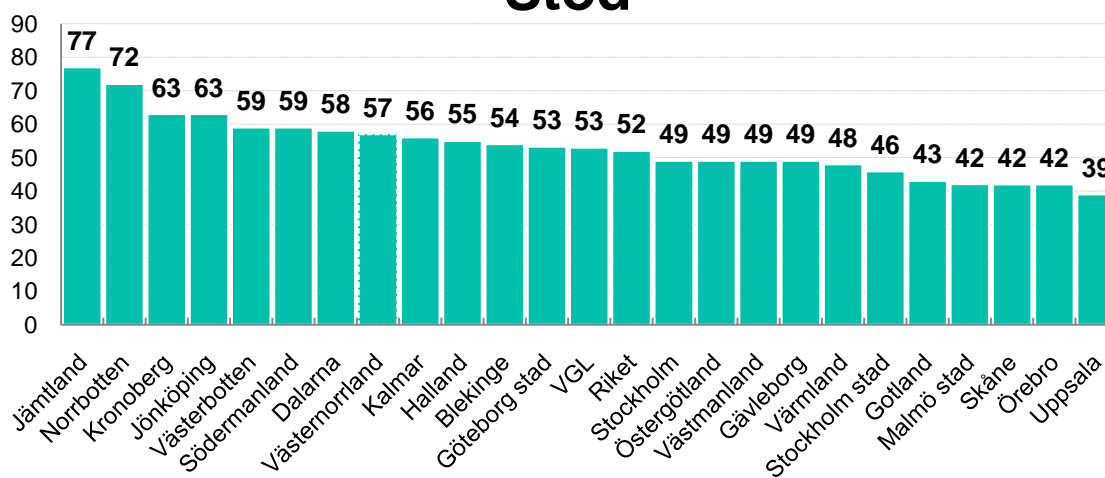
Jämtland.

Bilaga: Statistik per län och för storstäder

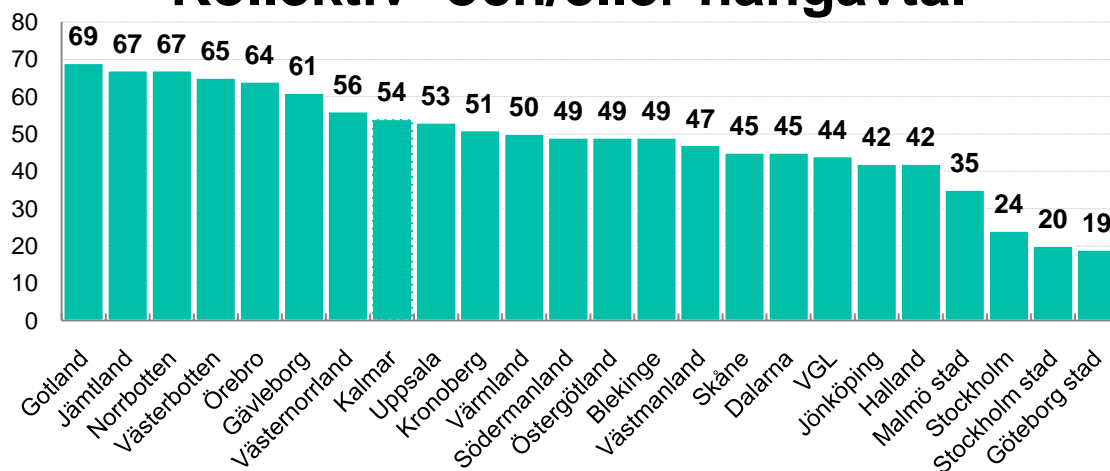
Problem

Stöd

Kollektiv- och/eller hängavtal

Varken kollektiv- eller hängavtal

